

شورای سیاست‌گذاری حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران
معاونت پژوهش

عنوان:

بررسی تفاوت‌های زن و مرد در احکام عبادات

استاد راهنما

حجت الاسلام والمسلمین سید حمید جزایری

استاد مشاور

حجت الاسلام والمسلمین داود غائبی

نگارنده

مأنده السادات تدین

سال تدوین ۱۳۹۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم به:

از آنجا که همواره دست نیاز انسان به سوی اهل بیت : است تا در پیمودن
طریق سعادت او را یاری رسانند، نوشتار حاضر را به سامت قدسی علی بن موسی الرضا 7
تقدیم می نمایم، اگر چه بی تردید، این نوشتار شایسته و در فور آن وجود نازنین نیست،
اما امید است با بذل عنایت آن مضرت مثمر ثمر گردد.

تقدیر و تشکر

اکنون که با استعانت از ذات مقدس باری تعالی، پژوهش پیش‌رو به اتمام رسیده است، بر خود لازم می‌دانم تا از زحمات بی‌دریغ و دلسوزانه اساتید راهنما و مشاور جناب محبت الاسلام والمسلمین سید حمید مجازیری و محبت الاسلام والمسلمین داوود غائبی و نیز از همراهی و صبوری همسرم، دعای راهگشای پدر و مادر و تلاش برادر و دوستانم که در جهت هر چه بهتر شدن این رساله مرا یاری نمودند، متواضعانه قدردانی نمایم.

چکیده

یکی از مباحث مهم و چالشی، تأثیر جنیست در احکام و تکالیف است و همین تفاوت‌های میان زن و مرد در زمینه تکوین، موجب تمایزاتی در، مباحث تشریعی نیز گردیده است. که رساله پیش‌رو در صدد تمیز تفاوت‌های آنها در قلمرو عبادات می‌باشد و در چهار محدوده واجب، مستحب، حرام و مکروه با استفاده از منابع کتابخانه‌ای، آرای فقها و منابع استدلالی اعم از قرآن و روایات آنها را مورد بحث و تحلیل قرار داده است.

در نهایت بخش قابل توجهی از احکام عبادی میان زن و مرد مشترک است، مانند اصل وجوب عبادات، مشروعیت و ضرورت انجام آنها، ولی در پاره‌ای از موارد نیز تفاوت‌هایی دیده می‌شود، مانند جهر و اخفات در نماز، وجوب نماز جمعه، کیفیت لباس احرام، وجوب جهاد و.... روشن است که این تمایزات، علاوه بر مباحث تبعّدی، عمدتاً به جهت عفاف و مطلوبیت تستّر برای زن و سهل‌گیری بر او است، مانند عدم وجوب وقوف زنان در مشعرالحرام تا صبح و....

کلید واژه‌ها: عبادت، زن، فقه اسلامی، قاعده اشتراک احکام.

۱۸۵. کرکی، علی بن حسین، *جامع المقاصد فی شرح القواعد*، گروه پژوهش مؤسسه آل البيت : ، چاپ دوم، قم، مؤسسه آل البيت : ، ۱۴۱۴هـ.ق.
۱۸۶. _____ ، *رسائل محقق کرکی*، (محمد حسون)، چاپ اول، قم، کتابخانه مرعشی و دفتر نشر اسلامی، ۱۴۰۹هـ.ق.
۱۸۷. کلبی الغرناطی، ابوالقاسم، *القوانين الفقهیه*، بی‌جا، بی‌نا، بی‌تا.
۱۸۸. کلینی، محمد بن یعقوب، *کافی*، (علی اکبر غفاری)، چاپ چهارم، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷هـ.ق.
۱۸۹. مازندرانی، رشید الدین محمد بن علی، *معالم العلما فی فهرست کتب الشیعه و اسماء المصنفین قدیما و حدیثا*، چاپ اول، نجف، منشورات المطبعة الحیدریه، ۱۳۸۰هـ.ق.
۱۹۰. ماوردی، ابوالحسن، *الحاوی الکبیر*، بیروت، دارالفکر، بی‌تا.
۱۹۱. مجاهد طباطبایی، محمد، *کتاب المناهل*، چاپ اول، قم، مؤسسه آل البيت : ، بی‌تا.
۱۹۲. مدنی کاشانی، رضا، *براهین الحج للفقها و الحجج*، چاپ سوم، کاشان، مدرسه علمیه مدنی کاشانی، ۱۴۱۱هـ.ق.
۱۹۳. المرداوی الدمشقی، علاء الدین ابوالحسن، *الانصاف فی معرفة الراجع من الخلاف للمرداوی*، چاپ دوم، بی‌جا، دار احیاء التراث العربی، بی‌تا.
۱۹۴. مروزی، اسحاق بن منصور، *مسائل الامام احمد بن حنبل و اسحاق بن راهویه*، چاپ اول، مدینه، عمادة البحث العلمي، ۱۴۲۵هـ.ق.
۱۹۵. المزنی القرطبی، یوسف بن عبدالله، *الاستذکار الجامع لمذاهب فقهاء الأمصار*، (سالم محمد عطاء، محمد علی معوضی)، چاپ اول، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۴۲۱هـ.ق.
۱۹۶. مصطفوی، محمد کاظم، *مائة قاعدة فقهیه*، چاپ چهارم، قم، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین، ۱۴۲۱هـ.ق.
۱۹۷. مطهری، مرتضی، *مجموعه آثار شهید مطهری، نظام حقوق زن در اسلام*، بی‌جا، بی‌نا، بی‌تا.
۱۹۸. مظفر، محمدرضا، *اصول الفقه*، چاپ پنجم، قم، اسماعیلیان، ۱۳۷۵هـ.ش.
۱۹۹. مغنیه، محمد جواد، *الفقه علی المذاهب الخمسه*، چاپ دهم، بیروت، دارالتیاریت جدید، ۱۴۲۱هـ.ق.

۲۰۰. المقدسی، عبدالرحمن بن احمد، **المغنی**، بی جا، موقع الاسلام، بی تا.
۲۰۱. المقدسی، عبدالرحمن بن محمد، **الشرح الكبير على متن المقنع**، بی جا، دارالكتاب العربی، بی تا.
۲۰۲. مقرئ فیومی، احمد بن محمد، **المصباح المنیر فی غریب الشرح الكبير للرافعی**، چاپ اول، قم، منشورات دار الرضی، بی تا.
۲۰۳. مکارم شیرازی، ناصر، **انوارالأصول**، چاپ دوم، قم، مدرسه الامام علی بن ابیطالب، ۱۴۲۸هـ.ق.
۲۰۴. _____، **انوارالفقاهه (کتاب الخمس و الانفال)**، چاپ اول، قم، انتشارات مدرسه علی بن ابیطالب ۷، ۱۴۱۶هـ.ق.
۲۰۵. _____، **احکام النساء**، چاپ اول، قم، انتشارات مدرسه امام علی ۷، ۱۴۲۶هـ.ق.
۲۰۶. _____، **دائرة المعارف فقه مقارن (جمعی از اساتید و محققان حوزه)**، چاپ اول، قم، انتشارات مدرسه علی بن ابی طالب ۷، ۱۴۲۷هـ.ق.
۲۰۷. _____، **مناسک الحج**، چاپ دوم، قم، انتشارات مدرسه علی بن ابیطالب ۷، ۱۴۱۶هـ.ق.
۲۰۸. منسوب به امام رضا ۷، **فقه الرضا ۷**، (مؤسسه آل البيت : در قم)، چاپ اول، مشهد، مؤسسه آل البيت : ۱۴۰۶هـ.ق.
۲۰۹. موسوی بجنوردی، حسن بن آقابزرگ، **القواعد الفقهیه**، (مهدی مهریزی و محمدحسن درایتی)، چاپ اول، قم، نشر الهادی، ۱۴۱۹هـ.ق.
۲۱۰. موسوی عاملی، محمد بن علی، **مدارک الاحکام فی شرح عبادات شرائع الاسلام**، چاپ اول، بیروت، مؤسسه آل البيت : ۱۴۱۱هـ.ق.
۲۱۱. موسوی گلپایگانی، محمدرضا، **کتاب الحج**، (احمد صابری همدانی)، چاپ اول، قم، دارالقرآن الکریم، ۱۴۰۳هـ.ق.
۲۱۲. _____، **هدایة العباد**، (علی ثابتی همدانی و علی نیری همدانی)، چاپ اول، قم، دارالقرآن الکریم، ۱۴۱۳هـ.ق.
۲۱۳. موسوی، علی بن حسین (سید مرتضی)، **المسائل الناصریات**، (مرکز پژوهش و تحقیقات علمی)، چاپ اول، تهران، رابطه الثقافه و العلاقات الاسلامیه، ۱۴۱۷هـ.ق.

۲۱۴. _____ ، *جمال العلم و للعمل*، چاپ اول، مطبعة للآداب، ۱۳۸۷هـ.ق.
۲۱۵. _____ ، *الانتصار فی انفرادات الامامیه*، گروه پژوهش دفتر انتشارات اسلامی، چاپ اول، قم، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین، ۱۴۱۵هـ.ق.
۲۱۶. مشکینی، علی، *مصطلحات الفقه*، بی جا، بی نا، بی تا.
۲۱۷. نائینی، محمدحسین، *اجود التقريرات*، چاپ اول، قم، مطبعة العرفان، ۱۳۵۲هـ.ش.
۲۱۸. _____ ، *فوائد الاصول*، (محمدعلی کاظمی خراسانی)، قم، جامعه مدرسین، ۱۳۷۶.
۲۱۹. نجاشی، احمد بن علی، *رجال النجاشی - فهرست اسماء مصنفی الشیعه -* ، (موسی شبیری زنجانی)، قم، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین، ۱۴۰۷هـ.ق.
۲۲۰. نجفی اصفهانی، محمدتقی، *تبصرة الفقهاء*، (صادق حسینی اشکوری)، چاپ اول، قم، مجمع الذخائر الاسلامیه، ۱۴۲۷هـ.ق.
۲۲۱. نجفی، احمد بن علی، *قلائد الدرر فی مناسک من حج و اعتمر*، چاپ اول، نجف، مؤسسه کاشف الغطاء، ۱۳۶۷هـ.ق.
۲۲۲. نجفی، حسن بن جعفر، *انوارالفقاهه (حج)*، چاپ اول، نجف، مؤسسه کاشف الغطاء، ۱۴۲۲هـ.ق.
۲۲۳. _____ ، *انوارالفقاهه (کتاب الصلاة)*، چاپ اول، نجف ، مؤسسه کاشف الغطاء، ۱۴۲۲هـ.ق.
۲۲۴. _____ ، *انوارالفقاهه (کتاب الزکاة)*، چاپ اول، نجف، مؤسسه کاشف الغطاء، ۱۴۲۲هـ.ق.
۲۲۵. نجفی، محمد حسن، *جواهر الکلام فی شرح شرائع الاسلام*، (عباس قوچانی، علی آخوندی)، چاپ هفتم، بیروت، داراحیاء التراث العربی، ۱۴۰۴هـ.ق.
۲۲۶. نراقی، احمد بن محمد، *مستند الشیعه فی احکام الشریعه*، چاپ اول، قم، مؤسسه آل البيت : ، بی تا.
۲۲۷. النمری القرطبی، یوسف بن عبدالله، *الکافی فی فقه اهل المدینه*، (محمد الموریتانی)، چاپ دوم، ریاض، مکتبة الرياض الحديثه، ۱۴۰۰هـ.ق.

۲۲۸. نوری، حسین، *مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل*، (گروه پژوهش مؤسسه آل البيت 7، چاپ اول، بیروت، مؤسسه آل البيت 7، ۱۴۰۸ هـ.ق.
۲۲۹. النوری، یحیی‌الدین، *المجموع شرح المذهب*، مدینه، موقع یعسوب، بی‌تا.
۲۳۰. وجدانی فخر، قدرت‌الله، *الجواهر الفخریه فی شرح روضه البهیة*، چاپ دوم، قم، انتشارات سماء، ۱۴۲۶ هـ.ق.
۲۳۱. وحید خراسانی، حسین، *مناسک الحج*، چاپ پنجم، قم، مدرسه باقرالعلوم 7، ۱۴۲۸ هـ.ق.
۲۳۲. وزارة اوقات و شئون الاسلامیه، *الموسوعة الفقهية الكويتية*، کویت، بی‌نا، ۱۴۰۴ هـ.ق.
۲۳۳. همدانی، رضا بن محمد هادی، *مصباح الفقیه*، (محمد باقری و دیگران)، چاپ اول، قم، مؤسسه الجعفریه لاحیاء التراث و مؤسسه النشر الاسلامی، ۱۴۱۶ هـ.ق.
۲۳۴. الهندی البرهان الفوری، علاء‌الدین علی بن حسام‌الدین، *کنز العمال فی سنن الاقوال و الافعال*، (بکری حیانی و صفوة السقا)، چاپ پنجم، مدینه، مؤسسه الرساله، ۱۴۰۱ هـ.ق.
۲۳۵. یزدی، محمد، *کتاب الحج (للمحقق الداماد)*، (عبدالله جوادی آملی)، چاپ اول، قم، چاپخانه مهر، ۱۴۰۱ هـ.ق.
۲۳۶. _____، *کتاب الصلاة (للمحقق الداماد)*، (محمد مؤمن و عبدالله جوادی طبری آملی)، چاپ دوم، قم، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین، ۱۴۱۶ هـ.ق.
۲۳۷. یوسفی، حسن بن ابیطالب، *کشف الرموز فی شرح مختصر النافع* (علی پناه اشتیاردی)، چاپ سوم، قم، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین، ۱۴۱۷ هـ.ق.

ب. منابع فارسی

۲۳۸. انصاری، مرتضی بن محمد، *رساله زکات فطره*، (ملا محمد یوسف استرآبادی)، چاپ اول، قم، بی‌نا، بی‌تا.
۲۳۹. بهجت، محمدتقی، *جامع المسائل*، چاپ دوم، قم، دفتر معظم له، ۱۴۲۶ هـ.ق.
۲۴۰. _____، *مناسک حج و عمره*، چاپ سوم، قم، انتشارات شفق، ۱۴۲۴ هـ.ق.
۲۴۱. جمعی از پژوهشگران، زیر نظر محمود هاشمی شاهرودری، *فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت(ع)*، (محققان مؤسسه دائرة المعارف در فقه اسلامی)، چاپ اول، قم، مؤسسه دائرة المعارف فقه اسلامی در مذهب اهل بیت(ع)، ۱۴۲۶ هـ.ق.

۲۴۲. خمینی، روح الله، **مناسک حج**، بی‌جا، بی‌نا، بی‌تا.
۲۴۳. شبیری زنجانی، موسی، **کتاب نکاح**، (مؤسسه پژوهشی رأی‌پرداز)، چاپ اول، قم، مؤسسه پژوهشی رأی‌پرداز، ۱۴۱۹ هـ.ق.
۲۴۴. فلاح‌زاده، محمدحسین، **مناسک حج ویژه بانوان**، چاپ دوازدهم، قم، نشر مشعر، ۱۴۲۸ هـ.ق.
۲۴۵. قرشی، علی اکبر، **قاموس قرآن**، چاپ ششم، تهران، دارالکتاب الاسلامیه، ۱۴۱۲ هـ.ق.
۲۴۶. مکارم شیرازی، ناصر، **مناسک جامع حج**، (ابوالقاسم علیان نژاد دامغانی)، چاپ اول، قم، انتشارات مدرسه الامام علی بن ابی‌طالب 7، ۱۴۲۶ هـ.ق.
۲۴۷. موسوی گلپایگانی، محمدرضا، **مجمع المسائل**، چاپ دوم، قم، دارالقرآن الکریم، ۱۴۰۹ هـ.ق.